

Biodiversiteit Knaagdier Management

KNAAGDIER MANAGEMENT MET KERKUILEN

KERKUIL HANDHAaft ZICH GOED OP HET BEDRIJF VAN LUTH IN WEDDE

Sinds de jaren 1990 gaat het in Nederland opwaarts met de populatie van de kerkuil, door de inspanningen van vrijwilligers. Naar schatting broedt 80-85% van de kerkuilen in ons land in nestkasten. In sommige jaren wordt de stand van 3000 broedparen overschreden.

Een van die nestkasten hangt al vele jaren in de schuur op het bedrijf van Luth in Wedde. De kerkuilenhandhaven zich hier goed, soms met meerdere broedsuccessen per jaar.

BEHEER MET KERKUILEN BEVALT GOED

Luth hoeft nooit om te kijken naar ratten en muizen. Door de aanwezigheid van de kerkuilen (en een paar katten en kleine honden) blijft de knaagdierpopulatie onder controle.

Op het bedrijf is nog nooit gif gebruikt voor de beheersing van knaagdieren, noch buiten noch binnen. Het bedrijf ligt een beetje in een luwe hoek, zonder burens die mogelijk wel gif zouden kunnen gebruiken. Zodoende blijven de kerkuilen gezond — en het bedrijf vrij van plagen. Ook spreuwen en kauwen blijven uit de buurt. En iedereen vindt het leuk.

Tekst: Monica Commandeur en André Eijkenaar

Foto 2: © Monica Commandeur (2017); foto's 1,3,4,5: © André Eijkenaar (2017)

INHOUD

Belangrijkste nieuws	1
Samenwerken met de burens	2
Interesse voor gifvrij beheer	3
Ecosysteem dienst	3
Kerkuilenwerk Noord-Nederland	4
Plannen voor 2018	4

INFORMATIE

Bij het thema Biodiversiteit vervolgt het project het Praktijknetwerk Integraal Knaagdier Management, d.w.z.: bewust omgaan met biodiversiteit door samen met de burens van "buiten naar binnen" beheersplannen te maken voor knaagdiermanagement zonder gif.

SAMENWERKEN MET DE BUREN

Als er in een bepaalde omgeving overlast is van knaagdieren, dan moet je de aanpak serieus nemen, zowel op en langs de akkers, als rondom en in de bedrijfsgebouwen. En dat betekent niet: als een wilde met gif aan de slag, want dat gaat uiteindelijk niet helpen.

Het beste helpt: samenwerken met de burens, want als de één stevig aan het bestrijden slaat, dan vluchten de dieren gemakkelijk van de een naar de ander weg: naar de burens. Wie gif gebruikt verstoort de biodiversiteit en verzwakt ook de roofdieren in de omgeving. Dat kan fataal zijn, niet alleen voor roofdieren, maar ook voor honden en katten.

Knaagdieren bestrijden met gif is geen management maar misplaatste gemakzucht.

Toch is het houden van bijv. kerkuilen niet zomaar gemakkelijk. De dieren moeten een ruime uitvliegroure hebben en voldoende mogelijkheden om ongestoord in de wijde omgeving hun prooi te bejagen op hun scherpe gehoor.

In de uitvliegroure en rondom het nest krijg je daardoor een spoor van bevuiling met uitwerpselen en uilenballen. Die bevuiling moet niet in aanraking komen met de gewassen en de oogst. Dat blijft een punt van aandacht.

‘Knaagdieren bestrijden met gif is geen management maar misplaatste gemakzucht.’

De groei van de jonge kerkuilen in het nest wordt goed in de gaten gehouden door de vrijwilligers van de Kerkuilenwerkgroep

Spinraggen omlijsten de aan- en uitvliegroute; de uilen houden het raam schoon dat precies ligt in de vliegroute

TOENAME INTERESSE VOOR GIFVRIJ BEHEER

Integraal Knaagdier Management is geen onderwerp waarover een speciale landbouw-voorlichtingsbijeenkomst kan worden georganiseerd. Toch bleek er bij de Praktijknetwerk bijeenkomsten waarin (ook) informatiemateriaal werd aangeboden over kerkuilen en hun mogelijke rol in de knaagdierbeheersing, steeds opvallende belangstelling voor het thema.

Daarnaast zijn er in het najaar van 2017 enkele flitsbijeenkomsten gehouden voor boeren en (burger-) burens op het bedrijf van Luth, toen de kerkuilen een nest met jongen te verzorgen had. De deskundige van de Kerkuilenwerkgroep haalde dan voorzichtig de jongen uit het nest om ze aan de belangstellenden te tonen.

De Kerkuilenwerkgroep Nederland doet al enige jaren in een vijftal proefgebieden onderzoek naar de mogelijkheden van beheer van muizenpopulaties en de effecten daarvan op de kerkuilenstand. Luth is geïnteresseerd om daarvan op de hoogte te blijven.

Kerkuilen zijn niet alleen effectief in het beheersen van knaagdierpopulaties door ze op te eten — de veldmuis schijnt favoriet te zijn, maar ook in het verjagen en weghouden van andere dieren die niet direct op hun eigen menu staan. Uit praktijkervaring blijkt dat kerkuilen ook spreuwen en kauwen afschrikken, die vaak in de buurt van burgerwoningen verblijven en op de boerenerven foerageren. Door de aanwezigheid van de uilen blijven deze vogels weg van de aantrekkelijke voerplaatsen, zoals veestallen en voersilo's.

Een punt van aandacht blijft echter de bevuiling van grond op het erf en in het veld door de uitwerpselen en uilenballen.

ECOSYSTEEM DIENST VAN DE KERKUILEN

Een *ecosysteem* omvat alles dat leeft en niet leeft, dat bijdraagt aan de kwaliteit en het gezond houden van de biodiversiteit in dat systeem.

Een *ecosysteemdienst* is een voortbrengsel van een ecosysteem, waarvan mensen nuttig gebruik maken. Dat kan een eindproduct zijn, bijvoorbeeld drinkwater, maar ook een dienstverlening, zoals de bestuiving van gewassen, of de regeneratie van afvalstoffen. Ook immaterieel cultuurgoed kan een voortbrengsel zijn, zoals de gelegenheid tot bepaalde vormen van recreatie. In economische termen is er dan sprake van een levering.

Het vangen van muizen en jonge ratten door roofvogels kan worden beschouwd als een levering van een economisch goed door het ecosysteem. Een bijkomend voordeel van kerkuilen is, dat hun populatie zich aanpast aan de muizenpopulatie. Als de muizen plotseling in aantallen toenemen — en dat kan soms heel snel gaan, dan vullen de kerkuilen meerdere keren per jaar hun nest om daarvan te profiteren.

HET PROJECT

Verder met kennis vanuit de Praktijknetwerken Veenkoloniën

Dit project is een initiatief van Delphy, Vernieuwingsbedrijf "Op de Es" te Zeijen (Drenthe), erkend stagebedrijf voor akkerbouw en loonwerk H.J. Luth te Wedde (Groningen), en Nedworc Foundation expert M.A.M. Commandeur. In dit project wordt de kennis die is opgedaan in elf Praktijknetwerken 2013-2015 (begeleid door Delphy, RINGadvies, DLV-Advies, Nedworc en Luth) op een samenhangende wijze verspreid in de Veenkoloniën.

De kennisverspreiding gebeurt met open verspreidingsmethoden, m.n.: (i) Flitsbijeenkomsten bij boeren, waarbij burens worden uitgenodigd, (ii) Regionale demonstraties, (iii) Boerenwerkdemonstraties, (iv) Workshops en (v) Trainingen in het veld. De kennisverspreiding integreert vrijwel alle thema's, die in de Praktijknetwerken aan de orde zijn geweest, zoals: Mest & Mineralen, Bewaring, Vochtvoorziening, Duurzame energie, Precisieakkerbouw, Bodemverbetering en Biodiversiteit.

KERKUILENWERK IN NOORD-NEDERLAND

De kerkuil is als soort door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aangewezen, omdat de soort extra aandacht en bescherming verdient ("rode lijst" soort).

Ongeveer 35 jaar geleden is een aantal enthousiaste vrijwilligers begonnen met het ophangen en controleren van nestkasten. Dat was urgent, want het aantal broedparen van de kerkuil in Nederland was in 1979 gedaald tot, naar schatting, ongeveer 100 dieren.

Tot 2004 werd het kerkuilenbeschermingswerk gecoördineerd vanuit de Vereniging Vogelbescherming Nederland. Sindsdien is de coördinatie ondergebracht bij een aparte organisatie, de Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland. Voor de inventarisatie en bescherming van de kerkuil door vrijwilligers is Nederland verdeeld in 17 regio's, die deels overlappen met de provincies, zoals bijv. in Groningen en Drenthe het geval is.

Kerkuilenwerkgroep Groningen (i.c. André Eijkenaar) heeft een fraai boek gemaakt dat in 2004 is verschenen: "Ruim een kwart eeuw kerkuilbescherming". Dit boek laat de provincie Groningen zien door het oog van de kerkuil. Het boek kost 10 euro. De opbrengst hiervan gaat volledig ten bate van de beschermingswerkzaamheden.

Zie voor meer informatie: de website van de Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland.

'Kerkuilenwerkgroep Groningen heeft in 2004 een fraai boek gemaakt: "Ruim een kwart eeuw kerkuilbescherming".'

Regiegroep

Jacob Dogterom
Delphy, Wageningen
j.dogterom@delphy.nl
M 06 53 38 95 07

Monica Commandeur
Nedworc, Utrecht
info@viagroen.nl
M 06 10 75 81 84

Hendrik Luth
Weddermarke, Wedde
luth@weddermarke.nl
M 06 50 50 08 98

PLANNEN VOOR 2018

In 2018 zal opnieuw in het kader van bijeenkomsten aandacht worden gevraagd voor het gifvrij beheersen van knaagdierpopulaties. De kerkuil zal dan weer centraal staan.

Indien mogelijk zal er een proefopstelling worden gemaakt, waardoor de bevuiling van het terrein door de uilen kan worden beheerst.

Meer informatie: André Eijkenaar; eijkenaar-a@planet.nl; of Hendrik Luth; luth@weddermarke.nl

Delphy

nedworc
foundation

H.J. Luth,
Wedde

Zie ook: www.innovatieveenkolonien.nl/projecten
Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland